List 42.

NOVICE

Tečaj XXXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 21. oktobra 1874.

Obseg: Vibilo živinorejcem Kranjskim, naj pridejo kupit Sufolkiških prešičev. — Trtna uš (Phyloxera vastatrix) bliža se našim nogradom! — Nov ukaz o lovstvu. — Ponudba našim gospodarjem. — Gospodarske novice. — Male branilnice. — Iz sodnijskega življenja. (Dalje.) — Iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Vabilo živinorejcem Kranjskim,

naj pridejo kupit Sufolških prešičev.

Kakor pretekla leta je tudi letos družba kmetijska iz državne podpore nakupila nekoliko mrjaščekov in svinjic Angleškega plemena, ki je znano pod imenom „Sufolško pleme“ in jih bode licitando prodajala

prihodnjo soboto 24. dne tega meseca od 10. do 12. ure dopoldne

na pristavi gosp. odbornika Petra Lasnika pod Rožnikom kakor druga leta. Prodajali se bodo sparoma (mrjašček in svinjica) ali pa tudi vsak posebej. Na dražbo se postavi vsako živinče s polovico cene, po kateri ga je družba kupila; kdor več dá, ga pa dobí; plačati pa se mora koj.

Ker so Sufolkovci v naši deželi na prav dobrem glasu, zato vabimo naše gospodarje, ki jih še nimajo, naj sežejo po njih.

Glavni odbor družbe kmetijske
v Ljubljani 15. oktobra 1874.

Trtna uš (Phyloxera vastatrix *) bliža se našim nogradom!

V doljno-avstrijskem deželnem zboru je vladni zastopnik unidan naznanil, da je trtna uš (phyloxera), ki je na Francoskem že toliko škode napravila, se pritepla že tudi v nograd doljno-avstrijske deželne sadje- in vinorejske šole v Klosterneuburgu. Zato je že 29. oktobra 1873 prepovedano bilo, trt iz Francoskega v naše cesarstvo uvaževati.

Vse preiskave učenih mož in skušenih vinorejcev niso dozdaj še celó nič razjasnile, kako se razširja ta pokončevalka nogradov, pa tudi ne, kako da bi se mogla zatreti. Vladni zastopnik baron Conrad v deželnem zboru Dunajskem je rekel, da po takem deželnemu zastopu ne ostaja druzega nego to, da se ves ta okuženi nograd vniči, ker le po tem je mogoče ustaviti razširjenje velike nesreče. Dostavil je pa baron Conrad svojemu poročilu tudi še to, da je mogoče, da se je trtna uš vgnjezdila že v druge nograde Klosterneuburške, pa morebiti tudi Doljno-avstrijske in Moravske.

V velikem strahu, da ne bi ta nadloga se razširila po vseh deželah našega cesarstva, je c. k. ministerstvo kmetijstva z dopisom od 3. dne t. m. kakor drugim kmetijskim družbam, tako tudi naši Kranjski naročilo, naj nemudoma pošlje pripravne može v Klosterneuburg, da se ondi seznanijo z natoro imenovanega škodljivega mrčesa in s sredstvi, po katerih bi se dalo njemu v okom priti in ga uničiti.

Zato je naša kmetijska družba se obrnila do deželnega odbora, naj blagovoli brž v Klosterneuburg poslati gosp. Riharda Dolenca, vodjo Slapske sadje- in vinorejske šole; prosila je pa tudi gosp. grofa Barbota in viteza Langerja, katera kot državna poslanca gresta te dni na Dunaj, naj bi se brž ko mogoče o imenovani zadevi tudi podala v Klosterneuburg, ki ni daleč od Dunaja.

Da je preiskovanje grozovite filoxere na vse strani potrebno zato, da se odvrne neizmerna škoda nogradom Avstrijskim, jasno je že iz tega, da je Francoski državni zbor 2. julija t. l. veliko premijo od 300.000 frankov zagotovil tistemu, ki pové zoper to uš gotovo pomoč in pa tako, ki se dejansko izpeljati dá.

*) Ta uš je na tanko popisana in narisana v 1. in 2. listu „Novic“ 1873. leta.

Nov ukaz o lovstvu.

Iz Notranjskega.

V štev. 236. „Laib. Zeit.“ se pod naslovom: „Jagdwesen“ (lovstvo) med drugim nahajajo sledeče opazke:

„Ministerstvo poljedelstva naročuje županijam po cesarskih okrajnih glavarstvih, naj vsako leto do 15. prosenca predložijo izkaze, kolikor se je med letom v županijskem okrogu divjačine vsake vrste postrelilo, in koliko od taiste vsaka opoprek tehta in pa koliko je vredna?“

Mi pa vprašamo: ali je županijam mogoče, omenjeno nalogo le nekoliko verjetno rešiti?! Ali se mar lovci na lov gredé in iz lova nazaj gredé pri županu svoje soseske oglašajo, ter mu vsaj lovski plen izkazujejo?!

Recite: ali se s takimi posli ne mučijo županije prav nepotrebno?!

Vstreglo bi pa jako poljedelcem visoko ministerstvo poljedelstva, ako bi županijam naročilo predlaganje vsakoletnih izkazov: koliko naznanil zarad izkazevanja potrebnega lesa za kurjavo in stavbe itd. dotičnih poljedelcev od cesarskih gosposk ob koncu vsa-

cega leta ni bilo rešenih, in koliko pritožeb v enaki zadevi poljedelcev svoje soseske pri viših cesarskih gosposkah še rešenja čaka?

Vsled tacih izkazov naj bi sl. poljedelsko ministerstvo si na vso moč prizadevalo delati na to, da se od dotičnih gosposk nemudoma rešijo, kajti znano nam je, da se v omenjeni zadevi poljedelci kaj radi od Poncija do Pilata pošiljajo, a vendar svojih upravičenih tirjatev ne dosežejo, nepotrebnih stroškov imajo dokaj, povrh pa še škodo, posebno na poslopjih svojih!

V eno mer se čujejo zabavljice, da župani ne storijo svoje dolžnosti, kako so nemarni itd. Ali pa taki obrekovalci ne vidijo, kakošne naloge se dajejo županom (prevdarite le v tem članku navedeno „lovsko preiskavo"!), in ali gredó ti obrekovalci po cesarskih kancelijah, da bi videli, kako akte, ki bi se morali hitro rešiti, večkrat celi kupi prahú pokrivajo!

Ponudba našim gospodarjem.

Približal se nam je čas spet, ko so drevesca zaspala. Kdaj pa je najboljši čas presajanja? Skušnje nas učijo, da je dosti boljše v jeseni drevesa presajati kakor spomladi. Korošci in Štajarci se mi po pismih zahvaljujejo za dobri nauk jesenskega presajanja, ki so ga v „Novicah" brali. Že prvo leto veliko veča izrastejo kakor tista, ki so bila spomladi presajena, če se jim prst in korenine vležejo, spomladi ravno tako hitro ženó kakor tista drevesca, ki niso bila presajena. Če so spomladi presajena, le malo delajo v prvem letu, ker prst in korenine še niso združene.

Zaredil sem prav lepih in močnih drevesic, katera imajo od 6 do 8 čevljev višave, in imajo lepo čvrsto krono, imam jih 4 do 5000 letos za prodaj, najboljših sort: Jablane po 30 kr., hruške po 40 kr., češplje po 40 kr., orehe po 30 kr., češnje po 30 kr., murve po 20 kr., breskve po 40 kr. Pritlikovce hruševe in jabelčne po 30 kr.

Tudi imam prodati cevi za drenažo okoli 2000 sežnjev, ki so narejene z mašino; pri meni veljá seženj 30 krajc.

Te cevi so dobre njive vsušiti, ali travnike iz mokrega sveta suhe narediti. Zato je v jeseni ali spomladi najboljši čas. Kdor kaj želi kupiti, naj mi s pismom naznani ali pa ustmeno.

V Kokrici nad Kranjem.

Andrej Net.

Gospodarske novice.

* *Zakožni črv* (*Borkenkäfer*) je napravil strašno škodo v Šumavi (velikih gozdih na Českem). Pokončal je nad 181.000 plugov hoste in nad 1 milijon sežnjev lesá. Rešiti polovico še ostalih gozdov dela kakih 8400 ljudí, ki požigajo okuženi les in nastavljajo drevesa, v katere se požrešni mrčes lovi. Želeti je prav hude zime, da se zalega v mešičih pokončá. Les bo prav dober kup, škoda le, da železnica Pelzensko-Klatovska še gotova ni.

Národno-gospodarske stvarí.

Male hranilnice.

Vsak čas ima svojih napak in svojih potreb. Doba, v katerej živimo, je doba lahkoživosti, zapravljivosti, kakor kažejo žalostne skušnje skoro povsod. Zapravljivosti sestra pa je revščina, iz katere se rodí beraštvo, tatinstvo, vlačuganje in druge spake, ki pokončavajo narode. Čedalje bolj zginjajo pri nas Slovenci s kmetij, tujci jih zasedajo. V tacih okoliščinah treba je izrednih pomočkov, da se ljudstvo vabi k varčnosti in zmernosti. V ta namen služijo na kmetih „male hranilnice", ki se lahko povsod ustanovijo, ako se le najde par poštenjakov, ki stvar v roke vzamejo. V tej reči nam je silno ustregel gosp. Wilhelm, ki je to stvar v „St. Ldbte." sprožil. V dolžnost si štejemo, da izvrstni spis Slovencem v resen prevdarek podamo Glasí se tako le.

„K najvažnejšim in dobrotljivejšim napravam naše dôbe se smejo po vsi pravici prištevati male hranilnice po katerih je vsakemu, posebno po manj premožnemu, mogoče, svoje prihranke koristno naložiti in o vsakem času, kedar jih potrebuje, vzdigniti. Male hranilnice te prihranke nabirajo in posojajo na posestva, vrednostne papirje itd. in na druga dosti zanesljiva podvzetja ter priskrbujejo obrtniji denarja, ki bi sicer mrtev in brez haska po škrinjah zaprt ležal. Vsakdo tedaj lahko razume, zakaj da so se hranilnice od časa svojega početka v drugi polovici prejšnjega stoletja, posebno pa v zadnjem času, tako obilno pomnožile in povzdignile. Iz spisa: „Avstrijske hranilnice", katerega je dala Dunajska hranilnica lansko leto na svitlo, pozvedamo, da je v našem cesarstvu brez Ogerskega vseh vkup 211 hranilnic z vloženim kapitalom od 341 milijonov in 135.125 gold. Med hranilnicami jih je 32 na Štajarskem bilo, v katerih je 41 miljonov 273.266 gld. vloženih. Sploh zavzema naša Štajarska domovina v ti sostavi prav častno mesto; njena najstarejša hranilnica, katero so 25. maja leta 1825 v Gradcu odprli pod imenom „Štajarska hranilnica", je bila šesta teh koristnih naprav, in zneske pri njej vloženega denarja presegate le samo Dunajska in Pražka hranilnica. Če pa število hranilnic s številom prebivalstva primerimo, gré Štajarski deželi prvo mesto med vsemi deželami našega cesarstva, ker že na 35.353 glav jedna hranilnica pride.

Te številke so iz leta 1871, od katerega časa pa se je število hranilnic in pa tudi vložnine pomnožilo. Koncem l. 1873 se je število hranilnic na 259 povzdignilo in vložnine na 482 milijonov 760.000 gold. povišale. S tem so dosegle višino, kakoršno le število angleških hranilnic prisega. Ta višina poprečnih vložnin posameznih vložnikov je sedaj v Avstriji viša od vseh drugih dežel, kajti vložnine je toliko, da spada poprek na vsakega vložnika blizo 40 gold. „Štajarska hranilnica" je imela koncem leta 1873 vloženega denarja vsega skup 19 milijonov in 918.662 gold. proti 13 milijonom 263.107 gold. v letu 1871; pri srenjski hranilnici v Gradcu se je vložnina od 5 milijonov in 955.496 gld. v letu 1871 povišala koncem lanskega leta na 7 milijonov in 823.941 gld.

Pa kljubu temu velikanskemu vspehu se dajo naše hranilnice še raznovrstno popolniti in posebno povdarjamo, da je želiti, naj bi se prilika vlaganja kolikor mogoče polajšala in bi se celó mali zneski prejemali. Večina hranilnic, kolikor je saj nam znano, ne sprejema manjših vložnin od 1 gold. ali 50 kr., le Mikolovska na Moravskem sprejema tudi po 10 kr. Če se pa tudi taki nizki zneski sprejemajo, postane korist hranilnic še le prav občna, posebno če hranilnica ne čaka, da tisti, ki hoče hranjevati, dolgo pot do nje naredi, ampak da mu nasproti pride in mu tako stvar zlajša. To se pa more zgoditi, ako se nabiralnice ali nabiralni kraji napravijo. Izvrstno napravo, kar se tega tiče, imajo na Angleškem. Tam sprejema vsak poštni urad pod državnim poroštvom vložnine v hranilnice in izplačuje na pobotnice vložnikov brez ozira, ali se je vložnina pri ravno tem poštnem uradu vložila ali

pri katerem drugem. Takih poštnih hranilnic je bilo leta 1871 nič manj kakor 4335, in pri njih se je nad 170 milijonov gold. vložilo, poleg 489 navadnih hranilnic, pri katerih je vloženi denar število 388 milijonov gold. presegel. Pred nekaterimi leti se je tudi pri nas zeló govorilo o napravi takih poštnih hranilnic, ali ostalo je pri besedah o njih koristi po časnikih, in kakor se zdi tudi takratnega ministra kupčije načrt se ni izpeljal, menda zato, ker je bil federalistični minister Schäffle stvar sprožil. Na Virtemberškem so krajna ali mala hranilna društva vstanovili, ki so v kratkem času svojega obstanka prav srečen vspeh dosegle. V okraju Ehingskem, ki šteje 25.000 prebivalcev, so se po vseh srenjah taka hranilna društva vstanovila, ki so v prvem polletju po svoji ustanovitvi od 1. januarija do 30. junija t. l. že 5664 gold. vloženega denarja skazovala, ki bi brez teh društev javalne v hranilnice bil pritekel. Ta društva stojé s hranilnico celega okraja v zvezi in razpošiljajo nabiralcev, ki na mesec vsaj enkrat pri vsaki hiši poprašajo in vložke od 10 krajc. do 1 gold. sprejemajo. Viši zneski od 1 gold. se morajo blagajniku hranilničnemu, ki je od društva za to postavljen, odrajtovati. Vložniki dobijo za vsako storjeno vložnino eno ali več mark, ki so od okrajne hranilnice podpisane in v dokaz svoje pristojnosti in veljavnosti s pečatom dotične hranilnice potrjene Te marke se morajo potem v markino knjižico, katera se vložnikom zastonj daje, prilepiti, kar za začasno pobotnico veljá. Nabira vsakega meseca se brž hranilnici odrajta, pri nji na imé krajnega hranilnega društva vpiše in od prvega dneva bližnjega meseca tekó obresti. S 1. januarijem vsakega leta zaračuni hranilnica obresti, ki na celo hranilno društvo kakega kraja spadajo in jih potem blagajniku društvenemu odrajta. Ta pa vse markne knjižice, ki so v rokah vložnikov, zbere in prenese po markah skazane vložnine v drugo knjigo, „računska knjiga“ imenovano, v kateri se tudi večje, neposredno pri krajnem blagajniku narejene vložnine vknjižujejo. Na podlagi zapisanih vložnin v računski knjigi se zračuni znesek obresti, ki gré posameznikom vložnikom in ki ga je hranilnica krajnemu društvu izplačala, kateri se ali brž izplača ali pa dalje na novo naloži. Vložnine, katere so se pri krajnem blagajniku neposredno naredile in tiste v računski knjigi se morejo vsaki čas ali deloma ali cele pri hranilnici vzdigniti, pri kateri priliki se mali znesek za nabiralne stroške odtegne.

Kakor se iz tega popisa vidi, imajo krajna hranilna društva namen, da se po njih vlaganje, kolikor mogoče, polajša. Tako se marsikatera desetica in v daljnem času marsikateri goldinar, ki bi se bil za domišljene potrebe ali v krčmi po nepotrebnem potrošil, hrani, in marsikdo, kateremu je pot v hranilnico predolga in presitna, se varčnosti privadi.

Ravno pri nas, v ljubi Sloveniji, kjer ljudstvo lahkoživno in lahkomiselno tako malo na varčnost misli, vsaj dosti manj, kakor pa drugod, in kjer jih tisoč in tisoč v nesrečno loterijo stavi, kar se res nikdar ne more dosti glasno grajati, ter živo želeti in zahtevati, da država loterijo vendar enkrat odpravi, se nam zdi neobhodno potrebno, da se misli na naprave, po katerih bi se vlaganje v hranilnice kolikor le mogoče polajšalo. Krajna društva, kakoršna so v Virtemberškem, bi mogla marsikateri goldinar, ki se sicer lahkomiselno in lahkoverno zaigra ali zapije, kot zaželeno pomoč v sili ljudém prihraniti in pijančevanje odvračati.

Do vseh prijateljev našega ljudstva posebno po deželi se toraj obračamo s prošnjo: naj te naše besede prevdarijo in o tem premišljujejo, kako da bi se krajna hranilna društva v življenje spraviti dala.“

„Slov. Gosp.“

Zabavno berilo.

Iz sodnijskega življenja.

Po spominu skušenega starega pravnika.

Spisuje Jakob Aléšovec.

II.

Poštarica na Prelazu.

(Dalje.)

Od poslov ni nič zvedeti. Prvi hlapec je vozil poštarico, tedaj ne vé ničesar, drugi so spali in niso zapazili ničesar, le pastarica, katero so ponoči zobje boleli, se spominja, da je slišala proti polnoči nekoga odperati hišna vrata, ki peljejo na dvorišče in so navadno zaprta. Vendar ne more za gotovo vedeti, ali jih je odprl ali ne, ker so jo zobje prehudo boleli.

Dasiravno ni bilo veliko, kar sem po pastarici zvedel, se mi je vendar važno zdelo, kajti vrnivša se poštarica, hlapec in ekspeditor, kakor tudi drugi hlapec, ki je prišel pomagat prvemu pri izpreganji, so našli sprednja vrata odprta in ključavnico odtrgano, zadnja pa so bila zaprta kakor zmiraj. Natančno pregledovanje zadnjih vrat je res pokazalo, da so bila pred kratkem odprta, ker so bile smetí, ki so se pod njimi nabrale, odrinjene v vežo, dekla pa je zadnjikrat proti večeru pometala; ko bi bile smetí že po dnevu tam ležale, bi jih bila gotovo metla pobrala.

Če so toraj tolovaji, eden ali njih več, prišli tù v hišo, zakaj niso šli tu zopet iz nje, zakaj so odtrgali ključavnico pri sprednjih vratih in skoz te všli? Kajti toliko sem opazil, da je bila ključavnica po znotraj, ne zunaj stoječem človeku odtrgana. Zakaj so hudodelniki še z veliko silo trgali ključavnico pri teh vratih, ko bi bili skoz zadnja brez truda in na tihem lahko všli, kakor so bili prišli?

To je bila meni prva zastavica, na katero sem pripèl prvo poizvedovanje in od katere rešitve sem pričakoval prvi sled hudodelnikov.

Od prebivalcev hiše ni bilo nič več zvedeti, ženin, katerega sem tudi poklical in prašal, ali ima do koga kak sum, je bil ves ob pamet, in tako sem najprvo dal žandarjem ukaz, da gredó iskat po okolici kakaga sledú. Predno odidem, pokličem še župana vasi, da bi mi povedal, če je v vasi kak človek, ki bi se mu zmožen zdel tega hudodelstva.

„Pri nas ga ni nobenega“, mi odgovri, „bil je pač nek vlačuga pred par meseci tu, ki se je klatil brez dela okoli, pa smo ga odgnali v njegovo domovino. Pa še o tem ne verjamem, da bi bil kaj tacega storiti mogel.“

„Ali je bilo pri vas in tù v okolici sploh znano, da ima poštarica veliko gotovine doma hranjene? „vprašam dalje.

„Hm! Govorilo se je že sem ter tje o njenem bogastvu, pa ljudjo take reči radi prevpijejo.“

„Koliko so jo cenili?“ nadaljujem jaz, da bi primeril to, kar mi je poštarica povedala, z odgovorom županovem.

„Kakih 10 tisuč s hišo in posestvom vred, ker je nekoliko zadolžena.“

„Le 10 tisoč?“ prašam zavzet, „saj je toliko in čez gotovega denarja imela!“

Župan se nasmeje in reče:

„No, no, malo manj bo. Jaz to dobro vem, da je bila večkrat v denarnih zadregah, ker sem jej še jaz marsikaterikrat kak stotak posodil. Ravno zdaj bi mi imela vrniti 300 gold. Če bi bila imela kaj gotovine v

*

hiši, bi gotovo pri meni in drugih ljudéh ne bila iskala denarja."

„Morda ni hotela prodati obligacij in drugih denarja vrednih listov!"

„Obligacij?" se čudi župan. „Kje pod milim Bogom jih bo vzela? Pred štirimi leti sem jej jaz v mestu zadnje zamenil za gotov denar, zdaj ni imela ne ene."

„Je li to vse res, kar mi tù pravite? Opomnim vas, da vam bo na to morda priseči."

„O, vsaki trenutek brez pomislika. Če kdo pozná njene razmere, sem to gotovo jaz, ker mi je vse zaupala, predno je prišel ta poštni ekspeditor v hišo. Zdaj se me je jela bolj ogibati, le kedar potrebuje denarja, se oglasi pri meni."

Županova izpovedba me je zavila na drugo pot. Zakaj je poštarica me nalagala? Zakaj je rekla, da jej je vkradenih čez 12.000 gold. v denarju in obligacijah, če ni imela ne teh, ne onega? Konec mojega premišljevanja je ta, da se mi krčmarica sama sumljiva zdi. Ta sum raztegnem tudi do ekspeditorja, kateremu je bila poštna kasa okradena. V tej bi bilo moralo res 6800 gold. biti, to je bilo razvidno iz zapisnikov, če so bili pravični. Da bi ne bila hči poštarice umorjena, bi si bil to reč hitro skup zložil in oba, ekspeditorja in poštarico, brž sabo vzel; al ker sta bila, kakor je bilo dokazano po pričah, dva dni in dve noči od doma, se mi je neverjetno, skoro nemogoče zdelo.

Bolj verjetno se mi je to-le zdelo: Poštarica in ekspeditor sta se hotela polastiti poštnega denarja. Najela sta toraj nekoga, da vkrade kaso in polomi tudi po drugih shrambah ključavnice, in na ta način odvrne sum od nju; sama pa sta šla nalašč od doma, da bi nihče ne mogel ju dolžiti. Tako delajo skušeni hudodelniki. Pa saj poštarica gotovo ni skušena hudodelnica, morda ekspeditor, o katerem ni nihče nič vedel, od kod je prišel in kdo je. Najeti tat se je priplazil tiho k hiši, odprl s ključem, ki mu ga je krčmarica prej dala, zadnja vrata in hotel svoj posel tihoma opraviti. Najbrže ga je pa Dora slišala, prižgala luč, da bi pogledala, kaj je, in tat, boječ se, da bi ga ne zasačili, jo je potem napadel in umoril.

Tako sem si jaz razložil vse to, bralci bodo videli, koliko sem uganil. Da sem o krčmarici tako slabo mislil, mi ne bo nihče za zeló vzel, ker sem bil preiskovalen sodnik in tak o nikomur nič dobrega ne misli.

Ko se je v moji glavi vtrdil sum do poštarice in njenega ekspeditorja, dam dvema žandarjema povelje, da se imata noč in dan, posebno pa še po noči, držati blizo hiše, dokler ne pride drugo povelje; na noben način pa ne smeta pustiti ne poštarice, ne ekspeditorja daleč od doma. Če bi pa še kaj posebnega zapazila, imata nemudoma meni poročiti.

To sem storil zarad tega, ker pozitivnih ali dejanskih vzrokov in dokazov še nisem imel, da bi bil poštarico in ekspeditorja naravnost prijel in sabo vzel.

Ko sem vse to opravil in vredil, se odpeljem s komisijo nazaj, nadjaje se, da morda že drugi dan dobim kak sled, ki me pelje do hudodelnika. Da vso noč nisem očesa zatisnil, si vsak lahko misli; osoda krasne gorske rože in pa premišljevanje, kako bi zasledil hudodelnika, mi ne pustita zaspati.

(Dalje prihodnjič.)

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor Kranjski.

V 8. seji 8. oktobra je dobil grof Barbo odpust za 8 dni, potem so se narodno-gospodarskemu odseku izročile sledeče prošnje, namreč prošnja obrtnikov in prebivalcev Belepeči gledé naprave dovozne ceste h kolodvoru v Ratečah, prošnja grajščine Šneperske za pospeševanje nagle izvršitve servitutne odveze v Šneperskih gozdih, prošnji Konjiške, potem Šentlamberske občine, da bi se cesta od Litijskega mostú čez Ponoviče do Save in skoz Mošenik po Krnici skoz Šentlambert do Zagorja odločila za okrajno cesto, in prošnja Gorjanske srenje gledé odpisa davkov ter razdelitve gozdov; finančnemu odseku se izročí prošnja upravnega odbora podpiralne zaloge slovanskih vseučiliščnih dijakov v Gradcu za podporo.

Potem je Peter Kozler položil svoj mandat kot ud c. kr. deželne komisije za uravnavo zemljiškega davka; dr. Costa je interpeliral c. k. vlado gledé rešitve neke pritožbe Bistriških kajžarjev v Planinskem okraji zavolj tega, ker jim Šneperska grajšina vkljub veljavne dotične razsodbe ne dovoli les za kupčijo izvažati iz grajščinskih gozdov. — Dalje je vladni zastopnik c. k. dvorni svétnik vitez Widmann odgovoril na interpelacijo grofa Barbota zarad gnanja nekaterih novincev po žandarjih v Krškem okraji, ter je opravičeval dotično postopanje; odgovoril je tudi na interpelacijo dr. Coste gledé odpisa davkov v Bistriškem okraji v tem smislu, da se zdaj rešitev pričakuje od c. kr. finančnega ministerstva; kar se pa tiče v tej interpelaciji navedenih nepostavnih izvržeb, se stvar zdaj preiskuje.

Na interpelacijo posl. Pakiža gledé preložitve turjaške ceste je deželni glavar razložil stanje dotične obravnave z dostavkom, da zavolj preobilnega druzega nujnega posla deželnega inženirja ni bilo mogoče, še dognati obravnavo, da se pa zdaj brž bode poprijel zadevnega dela, če bo le vreme za to ugodno. — Potem se vladna predloga z načrtom stavbenega reda izročí posebnemu odseku 9 udov, ki se takoj izvolijo, namreč: vitez Langer, Kotnik, Kozler, Obreza, Braune, Jugovic, vitez Garıboldi, Deschmann in pl. dr. Schrey. — Dalje je obveljal vladni načrt postave o brambi poljščine, ki ga priobčili bodemo pozneje; potrdil se je računski sklep deželnega zaklada in njegovih podzakladov za l. 1873 (dohodki 641.006 gold. 32 kr., stroški 611.183 gold. 73 kr., skupno premoženje v konečnem čistem znesku denarne vrednosti 1,011.960 gold. 72 kr.), — in proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1875 (potrebščina 5507 gold. 35½ kr., dohodki 862 gold. 24 kr., primanjkava 4645 gold. 11½ kr., ki se bode pokrila iz lastnega aktivnega deželno-kulturnega zaklada). — Poročilo deželnega odbora, da bode c. kr. finančna prokuratura iztožila zaostale deželne priklade na vžitnino je deželni zbor na znanje vzel, potem pa naročil deželnemu odboru, da naj vnovič prevdarja, al naj se vpeljejo prikladi deželni na pivo in na žganje, in o tem poroča prihodnjemu deželnemu zboru. — Po toči zadetim občinam na Dolenskem se je dovolilo 5000 gold. podpore z dostavkom, da naj deželni odbor c. k. vladi izreče željo, da naj bi se za ta denar nakupilo semena, ki naj se razdeli o spomladi. Prošnja okrajno-cestnega odbora Planinskega gledé podpornine za cesto od Bloškepolice do Rakeka se izroči deželnemu odboru v rešitev, narodno-gospodarskemu odseku pa poročilo deželnega odbora gledé deželne podpornine za uravnavanje Save in za stavbe v bran Savskih bregov pri Krškem. Konečno se je sklenilo, da se ves deželni zbor v komité konstituira v pretresovanje obravnave gledé naprave niže kmetijske šole. —

V 9. seji 12. oktobra se narodno-gospodarskemu odseku izročé prošnje občin v Bledu, Jesenicah,

Begnah, Breznicah in Lescah gledé odpisa davkov in uravnave zemljiškega davka, odseku za kmetijsko šolo se izročí dopis Antona Smole iz Grma, s katerim svoje posestvo za kmetijsko šolo ponuja za 135.000 gld.; finančnemu odseku se izročí prošnja vpokojenega učitelja Skraberja v Zatičini za podporo in prošnjo občine v Dragi zavolj odpisa davkov; odseku za stavbeni red se izročí dopis mestnega magistrata Ljubljanskega, kateri namerava nekatere premembe v načrtu stavbenega reda. — Fr. Rudež položí mandat kot deželno-odborni namestnik in dr. Poklukar interpelira c. kr. vlado gledé brezpogojnega sprejemanja osob in blagá na Rudolfovem kolodvoru v Ljubljani. — Dalje so se potrdili računski sklepi zakladov Kranjskih ustanov za leto 1873 tako-le:

	Dohodki:			Stroški:			Premoženje konec l. 1873 v imenovalni vrednosti:		
Zaklad dijaških ustanov	26.152 gold.	35	kr.	24.836 gold.	76	kr.	427.332 gold.	3½	kr.
Zaklad dekliških ustanov	1.280 „	95½	„	1.268 „	73½	„	22.997 „	31	„
Zaklad za Saurau-ove maše . . .	218 „	72½	„	214 „	35½	„	2.698 „	51½	„
Glavarjev zaklad	8.657 „	16	„	9.021 „	93	„	146.109 „	24½	„
Zaklad učiteljskih ustanov	1.652 „	18½	„	531 „	38	„	13.753 „	94	„
Zaklad sirotinskih ustanov	21.692 „	59	„	22.297 „	75	„	254.764 „	75½	„
Zaklad ilirski za slepe	564 „	58	„	163 „	—	„	7540 „	29½	„
Zaklad cesarice Elizabete za invalide	177 „	91	„	177 „	60	„	4174 „	25	„
Muzejski zaklad	2.138 „	68½	„	1.699 „	58	„	31.533 „	19½	„
Zaklad postojnske jame za invalide	64 „	28	„	45 „	—	„	936 „	3	„
Trevisini ev zaklad za invalide . .	144 „	87½	„	116 „	40	„	2.121 „	30	„
Kalisterjev zaklad	7.674 „	93	„	7.674 „	74	„	84.610 „	94	„
Holdheimov zaklad za gluhoneme .	2.438 „	42	„	706 „	16	„	13.530 „	76½	„
Wolfov zaklad za gluhoneme . . .	951 „	84½	„	951 „	84½	„	19.043 „	64½	„
Metelkov zaklad za invalide . . .	64 „	90	„	45 „	—	„	935 „	65	„
Ustanova Ljubljanskih gospá za invalide štev. I.	80 „	—	„	60 „	35	„	1.602 „	85	„
Ustanova Ljubljanskih gospá za invalide štev. II.	645 „	27	„	344 „	2	„	11.045 „	87½	„
Dr. Lovro Tomanova ustanova . .	421 „	84	„	289 „	12	„	8.300 „	72	„
Engelshauserjeva ustanova za uboge plemenitnike	1.491 „	5	„	1.456 „	60	„	27.046 „	24	„
Baron Flödniggova ustanova za slepe	5.710 „	73	„	1.507 „	25	„	50.475 „	33	„
Skupaj .	82.223 gold.	28	kr.	73.407 gold.	57½	kr.	1,130.552 gold.	88½	kr.
				ali po kurzni vrednosti:			897.099 „	45½	„

Po neki majhni debati se je potem sprejela postava zavolj odprave učnine in prenaredbe §§. 45. in 46. deželne postave od 29. aprila 1873; bistveni kratek zapopadek te postave je ta, da je šolnina na vseh ljudskih šolah Kranjskih razen mesta Ljubljanskega odpravljena, potem da je dolžnost šolske občine, šole zidati, zdrževati in dajati jim notranjo opravo, kurjavo, osvečavo, snaženje šolskih sob in učna sredstva; druge stroške plača normalno-šolski zaklad, če pa ta prihodkov nima dovolj, je napraviti v ta namen poseben deželen priklad na neposrednji davek. — Da se normalno-šolski zaklad vsaj nekoliko pomaga gledé njegovih silno velikih bremen, se je potem tudi brez posebne debate sprejela postava za uravnavo prineskov iz zapuščin v normalno-šolski zaklad. V kratkem omenjeno, ta postava namerava, da je po 1 gold. plačati v normalno-šolski zaklad, če zapuščine ni nad 500 gold; pri zapuščinah nad 500 do 1000 gld. po 20 krajc. od vsakih sto goldinarjev, pri zapuščinah nad 1000 gold. do 5000 gold. po 25 kr., nad 5000 gld. do 10.000 gold. po 30 kr., nad 10.000 gold. do 20.000 gold. po 35 kr. od vsakih sto goldinarjev in tako naprej zmiraj več. — Zdaj je prišel na vrsto od Obreze nasvetovani načrt postave o davščinah za javne ljudske šole, ki pa se je izročil deželnemu odboru s tem, da naj stvar dobro prevdarja in o njej poroča v prihodnjem zborovanji.

Konečna točka te seje je bila peticija društva učiteljev za plače take, kakor jih učitelji dobivajo na spodnjem Avstrijskem. V obširnem govoru je poročevalec vitez Langer v imenu šolskega odseka dokazal, da se prošnja vslišati ne more, ker bi dežela v ta namen na leto 50.000 gold. več potrositi morala, kakor zdaj. Če peticija trdi, da imajo učitelji na Kranjskem le po 400 gold. na leto, to ni resnično, kajti od 223 učiteljev dobiva 12 učiteljev po 600 gold., 65 po 500 gold., 36 po 450 gold. in le 110 učiteljev, toraj manj ko polovica, po 400 gold. na leto. Če peticija trdi, da za šolo ni koristno, ako učitelj si kake postranske zaslužke iskati mora, govornik pravi, da temu ni tako, kajti če učitelj, ki ima kakih 4 ur na dan v šoli opraviti, še kaj druzega opravlja, kar se strinja z njegovim stanom, na pr. če privatno podučuje, ali če ob nedeljah orgla, zavolj tega ne bode šola prav nič trpela, pa tudi učitelj ne bode zgubil ljubezen mladine, in soseska ga bode vendar le še spoštovala. (Dobro-klici) Če učitelji nekoliko časa plače svoje niso dobili redno, storilo se je zdaj vse, da se tem v okom pride. Potem se pa tudi pomisliti morajo razmere te, da je spodnja Avstrijska najbogatejša dežela cesarstva, med tem, ko je Kranjska skoraj najbolj uboga, da je na Avstrijskem vse veliko dražje kakor pri nas. Sicer je pa še le leto preteklo, odkar so se plače zistemizirale našim učiteljem, toraj konečno vitez Langer nasvetuje, prošnjo letos ne vslišati. — Vit. Gariboldi je spodbijal ta predlog in nasvetoval, da naj se učiteljem, ki imajo po 400 gld. plače, še 100 gold. dodá. — Potem se je oglasil dr. Zarnik, ki je v svojem govoru pravo zadel. On povdarja, zakaj imamo vendar-le državo, glavni namen države je: šola, policija in komunikacija in ravno zato se ona malo briga, dežela naša ne more toliko plačevati, kakor Avstrijska; če je prošnja učiteljev opravičena, naj pa država šole tudi kaj podpira; najpred moramo skrbeti, da bode naš kmetič v srajci in v hlačah hodil v šolo, potem se bo še le učil (pohvala na levi), koliko država potrosi za vojake! naj dá nekoliko tudi

za šole, in imela bode dobro vojsko. Našim učiteljem ljudskih šol se pa tudi treba ni toliko učiti, saj niso profesorji viših učilišč, in potem bodo plače primerne; če učitelji gredó iz naše dežele, to ne storé zavolj plačila, ampak zavoljo tega, ker se ne dajo trpinčiti z germanizacijo ali ponemčevanjem; tudi govornik je mnenja viteza Langerja, da naj se učiteljem pripuščajo postranski posli, na pr. posel občinskega tajnika, kar je prav pošteno in kar učitelj lahko opravlja, se vé da le šole nikakor ne zanemarja; izbudilo je pač sploh veliko nevoljo, ko je šolski inšpektor Pirker predlagal v deželnem šolskem svetu, da se je neki učitelj na Vipavskem moral odpovedati poslu občinskega tajnika, kak drug učitelj bi bil lahko tajnik, al ker je bil navedeni učitelj naroden, je Pirker predlagal deželnemu šolskemu svétu, da se posel občinskega tajnika ne strinja s poslom učitelja. Temu nasproti pa dr. Žarnik konečno predlaga resolucijo to, deželni zbor naj izreče, da se posel občinskega tajnika slaga z dostojanstvom učiteljskega stana, kar je pri glasovanji tudi obveljalo. — Potem sta c. k. vladni svétnik Kočevar in dr. Razlag spodbijala odsekov predlog in dr. Zarnikovo resolucijo, dr. Razlag zlasti je podpiral viteza Gariboldi-a. — Dr. Bleiweis je v obširnem govoru podpiral predlog šolskega odseka; eden vzrokov, da so učitelji vložili peticijo, je bil ta, da lansko leto zboljšane plače nekateri učitelji mnogo mesecev niso dobili, a tega so bili edino le finančni uradi krivi, dr. Zarnik je dobro povdarjal, da je dolžnost države za poduk tudi kaj storiti, mi smo odpravili šolnino na ljudskih šolah, bomo videli ali bo vlada to storila na srednjih šolah; 20 gld. mora vsak šolnine plačati, ki čez prag realke ali gimnazije stopi, ali ni to horenden davek. Popolnoma krivičen pa je ta davek, če se pomisli, da ga mora 1. polovico 1. leta vsak učenec, bodi si berač ali bogatin, plačati. Sklicevalo se je na druge dežele, vitez Langer je že o tem nekoliko dobrega spregovoril; poglejmo na Goriško, na Istro, Koroško in Salcburško, povsod plačujejo učitelja morda še slabeje od nas; imam neki Pruski list od 7. oktobra t. l. v rokah, Vam bom povedal, kako država „der Staat der Cultur und Intelligenz par excellence“ učitelje plačuje; saj Avstrija gleda na Prusko in kakor Pruska gode, tako Avstrija rada pleše. Prvosednik govorniku na tem mestu preseka besedo, češ, da v Avstriji ni tako, a dr. Bleiweis ga izvrstno zavrne ter izreče, da v Avstriji take postave delajo, kakor so na Pruskem, kajti ne dá se tajiti, da so naše „konfesionsloze“ šolske in druge verske postave po Pruskih ponarejene. Na Pruskem ima

1929	učiteljev	plače	med	50—100	tolarjev,
3673	„	„	„	100—125	„
4688	„	„	„	125—150	„
6526	„	„	„	150—175	„
3754	„	„	„	175—200	„
6197	„	„	„	200—250	„
3756	„	„	„	250—300	„

tedaj 32580 učiteljev ima počez še manj kakor 200 tolarjev, to je manj kakor 300 gold. In to je država „der Cultur und Intelligenz“. Vladni namestnik je rekel, da nam odhajajo učitelji v druge dežele, jaz nimam tega strahú, saj je dokazano, kako so drugod plačani, — in če imajo morda kje boljo plačo, je pa življenje dražje, in če nam poidejo učitelji, saj imamo druzih dosti v deželi in to so naši duhovni (pohvala); naše šolstvo gré gotovo rakovo pot, nikar zatisniti oči pred tem. Duhovščina se odteguje šolstvu, občine so nezadovoljne, ker so pred enega plačevale, plačujejo zdaj tri: učitelja, orglarja in mežnarja. Na Tirolskem je šolstvo na najviši stopinji, tam imajo čez 2000 šol, skoraj vsaka občina ima šolo in večidel so duhovni učitelji; oni so z manjšo plačo zadovoljni, in so gotovo toliko učeni, da zamorejo v ljudskih šolah podučevati; to, kar vitez Gariboldi nasvetuje, bi znašalo 12.000 gold. ali $1^3/_{10}$ % na neposrednji davek, ali more dežela še to breme prevzeti? mislim, da učitelji sami ne bodo tega trdili. S tem pa ne rečem, da naj učitelji ne dobodo kakega poboljška; vsaj potrebni učitelji dobodo podpore, in v sedanjem proračunu se nahaja v ta namen 5000 gold. za take remuneracije. (Pohvala.)

Se ve da sta Deschmann in dr. pl. Schrey napadala dr. Zarnika in dr. Bleiweisa, al zastonj, zavrnila sta jima krepko, tako da je pri glasovanji odsekov predlog obveljal in tudi Zarnikova resolucija, kakor smo že omenili, Gariboldi ev nasvèt pa se je zavrgel.

Deželni zbor Kranjski je v petek 16. t. m. zvečer ob 10. uri končal svoje zborovanje. Sesija je bila sicer kratka, al jako jako važna, kar se deloma že iz dosedanjih poročil razvidi, in kar se pokazalo bode zlasti iz obravnav 10., 11. in 12. seje dne 13., 15. in 16. oktobra. Ravno zavoljo te važnosti pridržujemo si, prihodnjič poročati obširnejše; danes navajamo izmed najimenitniših obravnav le razpravo o pogodbi med državo in med deželnim zastopstvom Kranjskim gledé uravnave razmer države k zemljišnoodveznemu zakladu na Kranjskem, razgovor o interpelaciji grofa Barbo-a gledé uravnave zemljiškega davka in dotično obravnavo o 2 zadevnih prošnjih, potem razpravo zavolj kmetijske šole Dolenjske in gledé Lško-Tržaške železnice, pa tudi še razpravo o peticiji učiteljskega deželnega shoda o pravici krajnih šolskih svetov, predlagati kandidate za učiteljske službe. Kakor omenjeno, so stvari tako važne, da bomo prihodnjič poročali bolj na drobno.

Deželni zbor Tržaški.

Naš deželni zbor je prav jalovo zaključen bil in to nenadoma. Ker se ni še v „Novicah“ nič o Tržaškem deželnem zboru bralo, hočem malo črtic njegovega delovanja navesti:

Kakor je znano, je lansko leto bila zadnja seja deželnega zborovanja jako burna in škandalozna, kajti znani slavojedec Hermet je prinesel v zbor nek nov volilen red, s katerim bi se okoličanom volilna pravica vzela; podtakniti je hotel okoličane med mestne razrede in tako bi bili v manjšini. Lani je njegov predlog že v prvo na jako hudo skalo priletel in se popolnoma razbil. Letos ga je zopet scimpral skupaj in ga nekoliko olepšanega v zbor prinesel. Baron Pascottini, akoravno Lah, pošten in pravičen mož, se je podal prvi proti zmaju, ter ga hudo oklestil, kajti dokazal je, da to bila bi velika krivica za okolico; on bo temu nasproti glasoval in vedno nasproti stal. Gosp. Nabrgoj se je tudi ostro proti predlogu postavil in rekel: „Ker po novi postavi, ako obveljá, ne bo mogla okolica svojih zastopnikov imeti, zato se izrečem v imenu volilcev proti vsaki prenaredbi volilne reforme; okolica ne bi pripoznala nobene postave, katero bi jim ptujci brez njenih zastopnikov dali, in da on tudi ne more biti porok za mir, ako bi se kaj takega primerilo, ker to bi silno razdražilo ljudstvo.“ Poslanec Nadlišek pravi, da se sklada s svojim predgovornikom, in se izrazi v imenu svojih volilcev, kateri le po domačinih zastopani akceptirajo veljavo postav, nikakor pa po zastopnikih, katerih niso oni zbrali. Dr. Wittman, Burgstaler in drugi so se krepko potezali za pravice naroda. Vladni komisar dvomi, da bi mogla vlada kaj takega potrditi, kar je nasproti vsem principom. Ta izraz vladinega komisarja je napravil hud vtis v lahonskem ta-

boru, kajti Hermet je precej rekel, da je ta boj zastonj, kakor on sprevidi; treba je čakati časa, da bode boljše solnce sijalo. Le počakajte še eno ali dve leti, potem bode že solnce drugače sijalo, toda za vas nikdar več iz cenita! — Ker se je kazalo, da je težko stvar brez kompromisa med strankami dognati, nasvetovalo se je, naj se stvar z opozicijo na poti porazumljenja doseže; al tega laška stranka ni hotela storiti; le predelala je nekoliko volilni red, a stvar je ostala ista. Desnica je ostala na svojem starem stališču, ne glasovati. Bil je vendar §. 7. volilnega reda s 30 glasovi potrjen, 12 glasov je bilo proti. Ostalo je še mnogo toček za obravnavo, al ker v vseh štirih sejah deželnega zbora niste dve tretjini poslancev pričujočih bili, je za letos novi volilni red splaval po vodi, 16. dne t. m. pa je bil zbor pri kraji, in rešeni smo za eno leto Hermetove volilne reforme; nadjamo se, da tudi drugo leto jo slana pravice uniči.

Naši dopisi.

V Gorici 17. okt. — O tukajšnji kakor tudi o Tržaški nemški dekliški šoli, kateri se imate z začetkom šolskega leta odpreti, je zdaj vse tiho. To tihoto pa je te dni nenadoma pregnal skor neverjetni glas, da hočejo v Gorici nemško obrtnijsko šolo napraviti!! Goriški obrtniki in pa — nemška šola!! To je prav tako, kakor da bi na Dunaji za... Lerchenfeldske Lehrbursche napravili laško šolo. Pri nemški obrtnijski šoli, ki se snuje, pa ni ministerstvo tako velikodušno in radodarno, kakor gledé dekliške šole. Dekliško hoče samo, z državnimi pomočki, vzdrževati, za obrtnijsko pa bi rado dobilo kaj podpore od Goriškega mesta, znabiti tudi od dežele. Od mesta pričakuje vsaj prostorov za učilnico. „L' Isonzo je silno razkačen zastran namenjene šole. „Če pojdejo reči tako naprej" — piše — „imeli bomo v kratkem (v Gorici) tudi nemško okrožno sodnijo, nemšk deželni zbor, nemšk municipij, nemške advokate; imeli bomo morebiti celó nemško službo božjo; duhovnik ne bo smel več ni pridigovati, ni spovedi poslušati, razen v teutonskem (nemškem) jeziku....; in kdo ve, ali ne pride še kak „ukaz", kateri naloži materam, babicam in dojilkam dolžnost, da ne smejo pustiti, da bi novorojena deteta še kak drug glas od sebe dajala; razen glasov sladkega „ja" skega jezika (della dolce lingua del „ja"), ter da se veljaven zakon sme skleniti samo z ženskami, katere bodo mogle dokazati, da nemški jezik popolnoma znajo". — V današnji seji mestnega starešinstva je na dnevnem redu tudi peticija za Predélsko železnico. Mestni očetje posnemajo v tej reči deželni zbor, kupčijsko zbornico našo in Tržaško, katera poslednja ne prosi več za katero koli črto, ampak naravnost in edino le za Predelsko. Ta pot se menda v zadnje vse žile na Primorskem za dosego Predelske črte napenjajo. Kaj pa spet inženirji zdaj po Predelu iščejo in merijo, vedó oni sami; ves drugi svet misli, da bi morali že davno vsak ondotni kamenček in vsako rastlino poznati. — Dne 22. t. m. nas zapusti dosedanja posadka (Ogri, jako mirni ljudje); žal nam je, da zgubimo ž njimi izvrstno Blaške-tovo bando. Nova garnizôna v Gorici bode oddelek Primorskega polka št. 22 (Weber), med katerimi ni naših Slovencev (oni so pri Marojčić u), ampak po večem oni ljudje, katerim pravijo pri nas „regiment ostia" (Lah ima namreč besedo „o." kot kletvico vsak čas v ustih). — Po najkrasniših jesenskih dnevih je nastopilo včeraj odjužno vreme in je preteklo noč močno dež lil. Kmetje so ga po mnogih krajih že poželávali. — Te dni je tukaj v Gorici (prišedši s Tominskega) vrli naš rojak in prvi slovenski pisatelj o vojaških rečéh, gosp. stotnik Andrej Komel, kateri ima opraviti pri kontrolnih shodih vojaških reservistov.

— Gospodje učitelji, kateri so v kmetijski šoli v Gorici, imajo 19. in 20. oktobra pismeni izpit (pismeno spraševanje).

Iz Ljubljane. — Adresa Matice slovenske, lično natisnjena v kamno- in knjigotiskarnici Blaznikovi in krasno vezana v knjigoveznici Hohnovi, ki jo je prvosednik Matice dr. Costa na čêlu deputacije, obstoječe iz odbornikov gospodov grofa J. Barbo-ta, dr. Poklukarja o otvorenju vseučilišča Zagrebškega izročil, glasí se tako-le:

Matice slovenske pozdrav hrvatskemu vseučilišču Franje Josipa I. v Zagrebu o njegovem otvorjenji dne 19. okt. l. 1874.

Nam Slovanom na jugu, ki se hočemo po svoje vzpeti do više izobraženosti, boriti se je z mnogimi zaprekami, zlasti takimi, ki jih stavijo drugi narodi, Slovanom neradi priznavajoči pravo, po svoje se razvijati. V tej borbi pa bi onemogli, ako si ne bi od časa do časa stopnjema kaj priborili, ako se jim ne bi tedaj pa tedaj katera izmed dolgo in živo gojenih nad izpolnila, ter okrepčala borilce za daljo borbo.

Vam, brarje Hrvati, pa ne samo Vam, ampak vsem Jugoslovanom, tedaj tudi nam Slovencem, se je zdaj ena najlepših nad izpolnila: iz domačega vira Vam bode zanaprej mogoče z najvišo vednostjo pojiti vedoželjno mladino. Dovolite, da Vam o tej priliki izrečemo, da se Vašega vseučilišča tako srčno veselimo, kakor se ga Vi veselite.

Neugodne okolnosti so sicer nekak zid postavile med nami in Vami, tako da se ne moremo od Vas priborjene dobrote še zdaj v tej meri poslužiti, kakor bi želeli. Ali trdno upamo, da tekoči čas poravná vse zapreke, ki nam branijo do slovanskega vira viših vednosti, saj nas srca in jezik vežejo z vezjo, ki bode, upajmo, trdnejša od razdirajoče sovražne sile. Vseučilišče, sedaj od Vas odprto, hočemo smatrati kot zvezdo, ki je tudi nam Slovencem vzešla na našem narodnem nebu, kot porok srečnejše bodočnosti. V to ime se strinjajo naša srca z Vašimi v živi želji: „naj se dviga, naj se krepi naša alma mater na slovanskem jugu."

— (*Telegram „Novicam" iz Zagreba 19. in 20. oktobra.*) Svečanost otvorenja vseučilišča sijajna. Prihod biškupa Strosmajerja, početnika vseučilišča 17. oktobra popoldan z navdušenimi živio klici pozdravljan. Sprejem Slovencev 18. dne t. m. na kolodvoru prijazen. Zvečer krasna zabava v gledališču. 19. dopoldne svečano otvorenje vseučilišča s slovesno mašo. Deputacija Matice slovenske iz Ljubljane poklonila adreso, govor predsednika Matice, dr. Coste, navdušeno pohvaljen. Deputacija povabljena na banket, ki je štel 200 odličnih oseb; po banketu bila je povabljena k biškupu Mihajloviču. 19. zvečer mesto razsvetljeno. 20. sijajin ples. Matičini zastopniki čestitali so, in se poklonili prevzvišenemu biškupu Strosmajerju.

— (*Nova realka*) se je res, kakor smo zadnjič rekli, slovesno odprla 14. dne t. m. Gospod minister nauka in bogočastja dr. Stremayr sam je prišel v ta cilj in konec v Ljubljano. Jako čudno je bilo slišati, kako je v glavnem mestu slovenske zemlje gosp. minister v slavnostnem govoru nekterekrati povdarjal „die deutsche Oberrealschule" (nemško višo realko); mislili smo, da nismo prav slišali; al „Tagblatt" nam je povedal, da se nismo motili. In kako bi môglo tudi drugače biti! Vsaj je bil gospod minister od torka zvečer do srede opoldne, ko je nenadoma zopet zapustil Ljubljano, zmirom obdan le od „nemških gospodov". Kakor pa smo zavzeti slišali avstrijskega ministra vkljub glasovitemu §. 19. na slo-

venski zemlji in ob slovesnem odpiranji iz denarja večidel slovenskega naroda zidanega poslopja govoriti le o „deutsche Oberrealschule“, tako nasproti smo se čudili, da v „Laibaherici“, ki v svojem 238. listu pravi, da je natisnila ministrov govor od besede do besede (wörtlich), namesti „die deutsche Oberrealschule“ nahajamo besede „eine im Wesentlichen deutsche Unterrichtsanstalt“. Vladna „Laibacherica“ tedaj popravlja to v pondeljek, kar je minister prejšnjo sredo rekel. Mi si vzamemo to „ad notam“, le to bi radi vedeli, ali je „Laibacherica“ pooblaščena bila od ministra, korigirati njegove besede, ali pa je ko vladen časnik to iz lastnega nagiba storila, da bi v ministrovih besedah „deutsche Oberrealschule“ interpelacija narodnih poslancev deželnega zbora Kranjskega ne našla javnega potrjenja. Vsakakor vemo, kaj imamo od gosp. ministra Stremayr-a za naše šole pričakovati, kar se tiče narodne ravnopravnosti. „Wir wollen nicht germanisiren“ — tako se sliši vsak hip, — minister šolstva pa pride celo iz Dunaja, da realko proklamira za „deutsche“ ali vsaj „im Wesentlichen deutsche Unterrichtsanstalt!

Naj tej opazki dodamo še par vrstic. Na realkinem poslopji vihrale so 14. dne t. m. tri zastave: mestna, Avstrijska in pa — rumeno-plava! Učenjaki branilnični so namreč našli, da deželna zastava je rumenoplava, kajti belo-modro-rdeče barve cesarja Ferdinanda in še pozneje leta 1848 potrjene, podobne slovanskim barvam, ne „pašejo“ za „deutsche Oberrealschule“, kakor je tudi le „Slov. Narod“ bil „der Dritte im Bunde“ z „Laibacherico“ in „Tagblattom“, ki so ga položili pod vogelni kamen „der im Wesentlichen deutschen Unterrichtsanstalt.“ Requiescant in pace! — Sicer pa je po Janežičevem programu aranžirana pojedina velik fiasko naredila: 10 gold. mnogo branilničnih gospodov ni hotelo plačati in nevabljeni realkini profesorji so se demonstrativno v Bevče na kosilo odpeljali, predsednik hranilnice pa je domá obedoval.

— (*Preskušnje učencev na tukajšnji kovaški in živinozdravniški šoli*) so 27., 28. in 29. dne t. m. dopoldne od 9—21. ure in popoldne od 3—5. Vsak prijatelj šolstva sme poslušat priti.

— (*Iz deželne sadje- in vinorejske šole na Slapu v Vipavski dolini*) nam je došlo poročilo, da se bode preskušnja ondašnjih učencev 29. dne t. m. dopoldne od 8. do 1. vršila. Ker je izpraševanje očitno, je želeti, da se obilo število za napredek domače vino in sadjereje zavzetega občinstva naznanjene preskušnje vdeležiti blagovoli. — Še posebno radi bi pa v Ljubljano slišali, da bi prišli poslušati vsi tisti, ki so izprva glas gnali, češ, da v tej šoli „iz vode vino delajo“, da oni dan slišijo na Slapu tisti „slap“ poduka, po katerem je že neumrli naš Vrtovec prerokoval boljo prihodnost Vipavskemu vinu.

— (*Pobirki iz časnikov.*) „Tagblatt“ je v 232. listu zopet pokazal, kako surov in neotesan (Nemec pravi taki pisavi „hundsgemein“) zna nemškutar biti. V članku „Die Deutschenfresser im krainer Landtag“ je nakopičil cel besednjak nesramnih psovk. „Slov. Narod“ je vprašal: kaj bodo zato napadeni poslanci, ki so interpelacijo zarad ponemčevanja šol in preganjanja narodnih uradnikov podpisali, gledé na „Tagblattovo“ psovanje storili? — Nič! kajti latinski pregovor pravi: „quotiescunque cum stercore certo,“ — — — — „Mit hundsgemeinen Leuten“ pričkati se, ne bilo bi častno omikanemu človeku; od druge strani pa naj si „Tagblatt“ naredí napis „die Slavenfresser im krainer Landtag“ in naj potem imena narodnih poslancev premení v imena svoje koterije, pa bode v njegovem članku vsaj kaj resnice, kajti če bi res kak „Deutschenfresser“ bil v Kranjskem deželnem zboru, moral bi lakote poginiti, vsaj ne enega Nemca ne bi našel v njem, da bi ga snedel, nemčurji pa imajo pretrdo kožo in presuho meso; zato ne bi noben „Deutschenfresser“ maral za nje.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Državni zbor se je včeraj zopet začel, ko so vsi deželni zbori končali svoje delo 15., 16. in 18. dne t. m. Čeravno državopravna opozicija ni se povsod letos oglasila, kjer so federalistične stranke, se zarad tega vendar ustavoverska stranka nikjer ni okrepčala. Mnogi zbori so imeli z materijalnimi vprašanji svoje dežele letos mnogo posla, in zato so za zdaj odložili politično borbo. Drugo leto se neki imajo začeti deželni zbori že aprila meseca.

— Cesar in cesarica se podasta na Česko, kamor sta vabljena na lov. Če tudi se nikakoršne politične kombinacije zarad tega delati ne morejo, vendar je pomenljivo to, da presv. cesarica po 20 letih zopet Česko zemljo obišče.

— Nov kolek. Dosedanji koleki zgubijo veljavo 31. januarija prihodnjega leta. Ob novem letu pa se že izdajo novi koleki vseh vrst, razen kolekov za časopise.

— Silno nevoljo izbuja na Dunaju sklep mestne gosposke, da 1. novembra se morajo zapustiti vsa petera pokopališča, ki so jih imeli katoličani, protestantje in judje posebej, in vsi mrliči morajo se pokopavati na skupnem pokopališču „Central-Friedhof“. Tako brezverstvo v Avstriji celó katoličanom ne dovoli pokoja na svojem pokopališču!

— *Češko.* Za nove volitve poslancev, ki imajo tukaj biti, postavljajo Mladočehi zopet svoje kandidate, le da nagajajo staročehom, katerem narod zaupa.

— *Ogersko.* Magjarski finančni minister Ghycy je naznanil svoje načrte novih davkarskih postav, al vsi ogerski časniki ostro sodijo te postave. Če modrost finančnega ministersva ne vé druzega, nego to, da povikšuje stare davke in starim še nove dodaja, naj gre rakom žvižgat — pravijo. Ako obveljajo ministrove nove postave, gorjé deželi!

Prusko. — Bismark ne dá mirú, dokler se ne vname zopet vojska s Francozi; njegovi agenti predrzno rogovilijo na Španjskem, podpiraje republikansko vlado Serranovo. Predrznost ta je tako silna, da na Francoskem izbuja povsod veliko nevoljo, kajti Francozi vedó, da vse intrige Bismarkove merijo na novo vojsko s Francozi, za katero se Prusi že davno pripravljajo. Vojska po takem je gotova; al v tej vojski ne bodo Francozi sami stali proti oholim Prusom in njihovim pomagačem.

Žitna cena

v Ljubljan 17. oktobra 1874.

Vagán v novem denarji: pšenice domače 5 fl. —. — banaške 6 fl. —. — turšice 4 fl. 80. — soršice 4 fl. 10. — rži 3 fl. 30. — ječmena 3 fl. —. — prosa 3 fl. —. — ajde 3 fl. —. — ovsa 1 fl. 90. — Krompir 1 fl. 70.

Kursi na Dunaji 16. oktobra.

5% metaliki 70 fl. 40 kr. Ažijo srebra 103 fl. 90 kr.
Narodno posojilo 74 fl. 25 kr. Napoleondori 8 fl. 85 kr.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Založnik: Jožef Blaznikovi dedici v Ljubljani.